

Personer lagförda för brott

2011

RV0201

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Rättsväsende

A.2 Statistikområde

För brott lagförda personer

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

Statistiken över personer lagförda för brott är en del av den officiella statistiken inom rättsväsendet som behandlar statistik om brott och brottslingar (Kriminalstatistik). Statistiken omfattar fällande domar i tingsrätt avseende personer (så kallade domslut), godkända strafförelägganden och meddelade åtalsunderlåtelse.

A.4 Statistikansvarig

Brottsförebyggande rådet (Brå)
Postadress: Box 1386, 111 93 Stockholm
Besöksadress: Tegnérgatan 23, 2 tr
Kontaktperson: Louise Ekström
Telefon: 08-401 87 23
Telefax: 08-401 87 53
e-post: louise.ekstrom@bra.se

A.5 Statistikproducent

Brottsförebyggande rådet (Brå)
Postadress: Box 1386, 111 93 Stockholm
Besöksadress: Tegnérgatan 23, 2 tr
Kontaktperson: Charlotta Lindström
Telefon: 08 – 401 87 66
Telefax: 08-401 87 53
e-post: charlotta.lindstrom@bra.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Utlämning av uppgifter som är nödvändiga för framställningen av rättsstatistiken regleras i förordningen (1970:517) om rättsväsendets informationssystem, förordningen (1971:933) om rättsstatistiken, strafföreläggandekungörelsen (1970:60) och ordningsbotskungörelsen (1968:199) samt polisdatalagen (1998:622).

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).¹

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns vidare särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om vissa personregister för officiell statistik. Behandling av personuppgifter om lagöverträdelser för forskning regleras i lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor.

A.8 Gallringsföreskrifter

Personuppgifter skall gallras hos de statistikansvariga myndigheterna när uppgifterna inte längre behövs för sitt ändamål, enligt 19 § i lag (2001:99) om den officiella statistiken.

A.9 EU-reglering

Ingen EU-reglering berör statistiken över personer lagförda för brott.

A.10 Syfte och historik

Statistiken över personer lagförda för brott mäter nivån, strukturen och utvecklingen av den brottslighet som kan konstateras genom lagföringsbeslut, (domslut, strafförelägganden, åtalsunderlåtelse och ordningsbotsförelägganden). Statistiken över personer lagförda för brott redovisar ålder kön och regional fördelning av lagföringsbesluten.

Statistik över personer lagförda för brott och antalet lagföringsbeslut har kontinuerligt förts sedan 1830-talet. Statistiska centralbyrån (SCB), tidigare tabellverket, skötte produktionen av statistiken till och med 1995 års statistik. Därefter övertog Brottsförebyggande rådet ansvaret. Statistiken har under årens lopp påverkats av olika förändringar i bl.a. lagstiftning och statistikrutiner. Det har haft viss påverkan på statistikens jämförbarhet över tid (se avsnitt 4.1 Jämförbarhet över tid).

A.11 Statistikanvändning

Statistiken används främst till att studera samhällets reaktioner på brott och förändringar i tillämpningen av straff och andra påföljder. Utöver påföljdsutvecklingen kan statistiken även användas för att studera vissa egenskaper hos personer som är föremål för lagföringsbeslut såsom ålder, kön och tidigare brottsbelastning samt hur lagföringsbesluten fördelar sig regionalt. Statistikprodukten ”Personer lagförda för brott” har många olika användare och användningsområden:

- Justitiedepartementet och även andra departement använder statistiken för att följa upp författningsändringar och reformer inom rättsväsendet samt tillämpningen av straff och andra påföljder. Statistiken används även som ett mått på effektivitet inom rättsväsendet och som underlag för styrning av rättsväsendets verksamheter.
- Justitie- och lagutskottet använder statistiken som underlag vid utskottens behandling av propositioner och motioner.

¹ Före den 30 juni 2009 gällde sekretessen enligt 9 kap 4 § sekretesslagen (1980:100).

- Myndigheter inom rättsväsendet såsom Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstolsverket, Kriminalvården, använder statistiken som underlag vid planering och uppföljning av den egna verksamheten.
- Brottsförebyggande rådet, kommittéer, statliga utredningar, universitet och högskolor använder statistiken som underlag för forsknings- och utredningsarbete.
- Massmedier, allmänhet, skolor med flera använder statistiken för allmän information om lagföringsbeslut och personer som lagförs för brott.

A.12 Uppläggning och genomförande

Lagföringsstatistiken är en totalundersökning. Underlaget bygger på de uppgifter som registreras vid Sveriges åklagarmyndigheter och domstolar.

Rikspolisstyrelsen (RPS) handlar leveransen av uppgifter om domar till Brå. Uppgifter om tingsrättsdomar skickas till RPS på elektronisk väg från domstolarnas ärendehanteringssystem (Vera) samt, när det gäller överrättsdomar, som papperskopior. RPS samlar in uppgifterna och levererar dem vidare till Brå på elektronisk väg en gång i månaden.

Uppgifter om meddelade åtalsunderlåtelse levereras på elektronisk väg direkt till Brå ifrån Åklagarmyndigheten (ÅM). Sedan februari 2007 sker detta genom ÅM:s ärendehanteringssystem Cåbra. Tidigare har dessa uppgifter hämtats från systemet BRÅDIS.

Uppgifter om godkända strafförelägganden levereras på elektronisk väg direkt till Brå från Åklagarmyndigheten (ÅM) via åklagarnas system för strafförelägganden. Före 2007 användes systemet Envis vid rapportering av strafförelägganden. Sedan februari 2007 har rapporteringen skett via Åklagarsystemets ärendehanteringssystem Cåbra. Under november 2011 infördes en ny version av Cåbra I den nya versionen har en ny struktur för registrering av juridisk information (JIF) införts. JIF gör det möjligt att redovisa lagförda brott på en mer detaljerad nivå än tidigare. Den nya detaljeringsnivån är en förutsättning för utveckling av framtida förbättrad statistik på lagföringsområdet.

Materialet mikrogranskas med vissa logiska kontroller innan det överförs till Brå:s lagföringsregister.

Polismyndigheterna och tullen skickar uppgifter som rör utfärdade och godkända ordningsbot till en enhet på RPS som sammanställer uppgifterna och levererar dem till Brå.

Statistiken över personer lagförda för brott framställs årsvis under april–maj efter redovisningsårets utgång.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Inom rättsväsendet pågår ett omfattande utvecklingsarbete av de system från vilka grunduppgifter hämtas till produktionen av lagföringsstatistiken. Under de närmaste åren kommer flertalet av de system som i dag levererar uppgifter till Brå att bytas ut.

Senast april år 2013 planeras uppgifter om domar och domslut levereras direkt till Brå på elektronisk väg från domstolarnas verksamhetsstöd Vera.

Brå har påbörjat ett arbete med att se över vilka nya produkter som skulle kunna utvecklas utifrån den nya data som blir tillgänglig då rättsväsendet utvecklar nya rapporteringssystem och rutiner. Till exempel skulle statistiken kunna redovisas för fler instanser än tingsrätt.

Arbete med en ny klassificering av brottskategorierna i redovisningen av statistiken pågår.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Se punkt A.10 Syfte och historik

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Lagföringsstatistiken innehåller uppgifter om antalet lagföringsbeslut och antalet personer som lagförts för brott. Huvudsakligen redovisas antal och andelar uppdelat på olika variabler, t.ex. påföljd, fängelse tidens längd, brottstyp, kön och ålder.

1.1.1 Objekt och population

Statistiken innehåller uppgifter om samtliga straffmyndiga personer som har lagförts för brott under ett kalenderår. Huvudobjekt i statistiken är *lagföringsbeslut*. Med lagföringsbeslut avses i statistiken ett beslut om att en person som har förklarats skyldig till brott genom domslut i tingsrätt eller genom beslut av åklagare om att utfärda strafföreläggande som godkänts av den förelagde eller meddelad åtalsunderlåtelse. Begreppet lagföringsbeslut innefattar inte ordningsbotsföreläggande (redovisas separat).

Även objekten *lagförd person* och *lagfört brott* används i statistiken. Lagförd person syftar till varje unik person som lagförts för brott under referensperioden. Lagfört brott syftar till varje unikt brott som en person lagförts för. Om tre personer lagförs för ett och samma brott innebär det att tre lagförda brott redovisas i statistiken.

Domslut i tingsrätt

Med domslut i tingsrätt avses en fällande dom i brottmål som avser en person. Om fyra personer döms i samma brottmål innebär det fyra domslut i statistiken. Frikännade domslut ingår således inte i statistiken. Vidare omfattar statistiken enbart domslut från första instans (tingsrätt). Detta innebär att personer som först frikänts i tingsrätten och därefter döms för brott i högre instans (hovrätten eller Högsta Domstolen) inte ingår i statistiken.

Meddelade åtalsunderlåtelse

Med åtalsunderlåtelse avses beslut av åklagare som innebär att en person inte åtalas enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken (RB), lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) eller lagen (1988:870) om vård av missbrukare (LVM).

Godkända strafföreläggande

Med strafföreläggande avses böter och/eller villkorlig dom utfärdade av åklagaren när det gäller brott för vilket det inte finns föreskrivet svårare straff än böter (dock ej normerade böter). Enbart strafförelägganden som har godkänts av den förelagde ingår i statistiken.

Godkända ordningsbotsförelägganden

Med ordningsbotsförelägganden avses böter utfärdade av polis- eller tulltjänsteman samt åklagare. Det gäller brott för vilka det inte förskrivs annat straff än penningböter och för brott för vilka ordningsbot bestämts i särskild ordning (48 kap. 13 och 14 §§ rättegångsbalken). Enbart godkända

ordningsbotsförelägganden redovisas i statistiken separerat från övriga lagföringsbeslut. Ordningsbot från tullen ingår inte i statistiken.

1.1.2 Variabler

De variabler som används inom statistiken över personer lagförda för brott är kön, ålder, tidigare belastning, brott, påföljd, län och tingsrätt/åklagarkammare där lagföringen skett.

Principer för huvudbrotts- och huvudpåföljdsbestämning

En person kan lagföras för flera brott i en och samma lagföringsbeslut. Av praktiska skäl redovisas dock enbart ett av brotten i statistiken över lagföringsbeslut, benämnt huvudbrottet. Det brott som har den strängaste straffskalan väljs då som huvudbrott. I de fall flera av brotten i en lagföring har exakt samma straffskala kommer dock huvudbrottet att väljas slumpmässigt bland de brott med samma straffskala.

En liknande princip gäller även för den statistiska redovisningen av påföljder. Det vill säga att den mest ingripande påföljden redovisas, i det fall flera påföljder ingår i samma lagföringsbeslut. Undantag gäller när det förekommer fler påföljder och det finns referenser mellan brott och påföljd i lagföringen i vilket fall den påföljd som refererar till det valda huvudbrottet alltid väljs till huvudpåföljd oavsett om det är den mest ingripande påföljden eller ej. Graden av ingripande bygger på vad som stadgas i lagen samt en kriminologisk värdering som har gjorts av Brå.

Redovisning av brott och påföljd

I statistiken redovisas samtliga brottmålsupföljder liksom tillämpning av fri från påföljd (34 kap. 1 § 1 p. BrB och 30 kap. 6 §) och påföljdseftergift (29 kap. 6 § BrB). Brotsredovisningen omfattar samtliga brott mot brottsbalken och specialstraffrättsliga författningar.

Försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott redovisas tillsammans med de fullbordade brotten.

1.1.3 Statistiska mått

Lagföringsstatistiken redovisas i huvudsak som frekvenser och andelar uppdelade på olika redovisningsvariabler. Andelar redovisas som procent.

1.1.4 Redovisningsgrupper

I lagföringsstatistiken finns en del redovisningsgrupper, det rör sig framförallt om olika regionala delpopulationer, men även delredovisningar för kön, ålder, lagföringstyp och särredovisningar gällande fängelsedömda och personer dömda till böter finns i statistiken.:

Region:

Riket

Län

Tingsrätt

Åklagarkammare

Påföljder:

Lagföringsbeslut med påföljd böter

Lagföringsbeslut med påföljd fängelse

Lagföringstyp:

Domslut i tingsrätt

Strafföreläggande (godkänt)

Åtalsunderlåtelse

Ordningsbot (godkänt)

Demografiska redovisningsgrupper:

Kön

1.1.5 Referenstider

Referenstiden är lagföringsbeslut som fattats under perioden 1 januari till 31 december 2011. Brottstillfället kan dock ligga före referenstiden.

1.2 Fullständighet

I statistiken över personer lagförda för brott redovisas endast de brott som kommit till rättsväsendets kännedom. Statistiken avser inte att mäta den faktiska brottsligheten, utan endast den brottslighet som kan konstateras genom domslut, strafförelägganden, åtalsunderlåtelser och ordningsbotsförelägganden i Sverige.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Statistiken över personer lagförda för brott utgör en totalundersökning. Trots detta finns det felkällor som har betydelse för statistiken. Statistikens tillförlitlighet och jämförbarhet över tid påverkas av olika faktorer. Den huvudsakliga felkällan är vid registrering och bearbetning av uppgifterna. Kontroller görs regelbundet för att minimera dessa fel.

I den slutliga statistiken kan det även finnas viss undertäckning. Denna undertäckning utgörs av de ärenden som inte har levererats till Brå när statistiken produceras. Eftersläpning av ärenden gäller främst fällande domslut som inte levereras till Brå förrän efter att prövotiden för överklagande har gått ut (normalt fyra veckor). I syfte att fånga upp samtliga personer som lagförts för brott ett kalenderår, i synnerhet dömda personer, tillämpas tre så kallade buffertmånader (1 jan–31 mars) i produktionen av lagföringsstatistiken. Samtliga lagföringsbeslut där beslutsdatumet ligger i referensperioden och som inkommit till Brå innan 31 mars året efter referensperioden ingår således i populationen över lagföringsbeslut, lagförda personer och lagförda brott.

2.2 Osäkerhetskällor

2.2.1 Urval

Ej relevant – totalundersökning.

2.2.2 Ramtäckning

Rampopulationen utgörs av samtliga lagföringar under ett kalenderår, vilket stämmer väl överens med målpopulationen. Undertäckning utgörs främst av de ärenden som inte har levererats till Brå när statistiken tas fram (se 2.1 ovan). Ordningsbot från tullen ingår inte i statistiken.

2.2.3 Mätning

Uppgifterna om lagförda personer bygger på de uppgifter som åklagarna och domstolarna registrerar i sina system. I statistiken förekommer felklassificeringar orsakade av skrivfel, felbedömningar och andra användarfel med mera.

Logiska kontroller och olika rimlighetskontroller genomförs rutinmässigt på Brå för att minimera sådana felkällor.

2.2.4 Svarsbortfall

Då uppgifter hämtas från administrativa register innebär det att objektbortfallet är litet. I granskningsprocessen kontrolleras mikrodata för partiellt bortfall och korrigeras vanligtvis genom kontakt med aktuell domstol eller åklagarkammare.

2.2.5 Bearbetning

Uppgifterna om lagföringsbeslut handhas av flera olika personer och system. Tillförlitligheten i materialet är beroende av att uppgifterna som levereras är riktiga och av att Brå får tillgång till samtliga uppgifter. Fel som uppstår i samband med hanteringen beror bland annat på felskrivningar, på att ofullständiga uppgifter lämnats in eller tidigare på grund av att den optiska

avläsningen inte fungerat.

För att minska de fel som uppstått vid registrering, inläsning och bearbetning granskas materialet alltid med hjälp av kontrollprogram som gör olika typer av rimlighetskontroller. Även makrogranskning av framtagna statistik genomförs.

2.2.6 Modellantaganden

Används ej.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Finns inte, inga kvalitetsstudier har genomförts med syfte att mäta kvaliteten.

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Lagföringsstatistiken publiceras för varje kalenderår.

Publicering av lagföringsstatistiken sker en gång per år.

Statistikunderlaget avseende domslut levereras till Brå månadsvis, åtalsunderlåtelse och strafförelägganden levereras dagligen, och leveranserna av ordningsbot sker en gång per år.

3.2 Framställningstid

Statistiken över lagförda personer framställs cirka fem månader efter referensperiodens utgång. Cirka tre månader är så kallad bufferttid för att få in så mycket uppgifter som möjligt och minska risken för undertäckning.

3.3 Punktlighet

År 2012 publicerades statistiken som planerat den 31 maj.

4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Verksamheten hos de olika myndigheterna inom rättsväsendet förändras över tid. Förändringarna kan bero på ändringar i lagstiftningen, förändringar i påföljdssystemet, omorganisationer inom rättsväsendet eller andra förändringar av rättsväsendets insatser, resurser eller gängse praxis. Allt detta kan påverka statistiken.

Statistik över lagföringsbeslut och personer lagförda för brott har förts sedan 1830-talet. Åtskilliga förändringar inom rättsväsendet har ägt rum under åren. Ju längre tidsperioder som analyseras, desto troligare är det att man gjort förändringar som påverkar jämförbarheten över tid. Nedan följer en sammanställning av några förändringar inom rättsväsendet och av statistikrutiner som i större eller mindre grad har påverkat statistiken över lagföringsbeslut och personer lagförda för brott.

År 1972 anslöts rättsväsendet till Rättsväsendets informationssystem (RI) vilket innebar en omfattande omläggning av statistikrutinerna. I och med anslutningen till dessa system ligger primärhandlingen (t.ex. domslutet) direkt till grund för statistiken, vilket innebär en förbättring jämfört med tidigare rutiner. Samtidigt ändrades sättet att bestämma huvudbrott.

Från och med år 1987 redovisas endast utfärdade strafförelägganden som har godkänts under referensåret. Tidigare redovisades samtliga utfärdade strafförelägganden under referensåret oavsett de hade godkänts eller inte. Effekten av ändringen är att något färre strafförelägganden redovisas än tidigare, på grund av tiden mellan utfärdande och godkännande.

Från och med år 1990 (och före år 1979) redovisas åtalsunderlåtelse mot färre författningar jämfört med åren 1979–1989 då statistiken också innehöll uppgifter om åtalsunderlåtelse för vissa lindriga brott (framför allt mot vägtrafikförfattningar).

Under perioden 1994–2004 började domstolarna successivt använda ett nytt ärendehanteringssystem (MÅHS). Tidigare skickade domstolarna kopior på domar till RPS som gjorde en optisk inläsning av domarna. Införandet av det nya systemet innebar att uppgifterna i stället registreras maskinellt, vilket gjorde att de fel som orsakas av den tidigare optiska inläsningen försvann. Ett fåtal domstolar var ännu inte anslutna till systemet år 1998.

Från och med 1995 års statistik tog Brå över bearbetning och produktion av rättsstatistiken från Statistiska centralbyrån (SCB). Brå byggde upp ett nytt produktionssystem med en relationsdatabas och införde något förändrade rutiner. Omläggningen torde endast ha påverkat statistiken marginellt.

Från och med år 1997 kan villkorlig dom enskilt eller i kombination med böter utfärdas genom strafföreläggande.

Under år 1998 införde Åklagarna successivt ett nytt redovisningssystem (EnVis). Uppgifterna om strafförelägganden samlades då in av Riksåklagaren (RÅ) på elektronisk väg och sändes på samma sätt vidare till Brå. Den elektroniska distribueringen av data gjorde att tiden från det att ett strafföreläggande godkänts till det att Brå fick kännedom om detsamma förkortades. Det innebar att något fler strafförelägganden än tidigare inrapporterades innan statistiken togs ut. Statistiken påverkades dock endast marginellt av detta.

År 1999 tillkom flera nya påföljder: samhällstjänst i samband med villkorlig dom, ungdomstjänst i samband med överlämnande till vård inom socialtjänsten och slutna ungdomsvård. Tillkomsten av påföljden slutna ungdomsvård gör att siffran över antalet ungdomar dömda till fängelse inte utan vidare kan jämföras med tidigare år.

Från och med mars respektive oktober år 1999 kan brott mot större antal författningar än tidigare medföra ordningsbot, vilket påverkar antalet ordningsbot. Det kan också ha effekter på antalet strafförelägganden, då ett antal brott som tidigare skulle ha medfört strafföreläggande i stället beivras genom ordningsbot.

Från och med år 2000 började uppgifter om åtalsunderlåtelse levereras på elektronisk väg direkt från Riksåklagaren (RÅ) till Brå i stället för som tidigare via Rikspolisstyrelsen (RPS). De två viktigaste effekterna av denna omläggning är att statistiken över åtalsunderlåtelse började omfatta fler författningar än tidigare och att definitionen av en åtalsunderlåtelse förändrades något.

Under år 2002 hade Tullen ett systemfel som medförde att de tillfälligtvis under detta år blev tvungna att utfärda strafförelägganden för brott som vanligtvis beivras med ordningsbot (t.ex. ringa tullbrott). Systemfelet påverkar statistiken över antalet strafförelägganden för år 2002, som under detta år kom att öka med 7 procent eller 2 700 strafförelägganden i jämförelse med år 2001. En större del av ökningen omfattar strafförelägganden som utfärdats av tullverksåklagare och kan härledas till nämnda systemfel.

Under år 2002 inrapporterades till Brå vissa felaktiga uppgifter i åtalsunderlåtelse som rörde narkotikabrott. På grund av ett fel i åklagarnas ärendehanteringssystem, Brådis, kom åtalsunderlåtelse som avsåg ringa narkotikabrott att inrapporteras som narkotikabrott av normalgraden. Den felaktiga inrapporteringen har medfört att lagföringsstatistiken för år 2002 överskattar antalet personer som meddelats åtalsunderlåtelse för *narkotikabrott av normalgraden* på bekostnad av motsvarande antal för *ringa narkotikabrott*. Åtalsunderlåtelse som rör övriga typer av huvudbrott har påverkats obetydligt av felaktigheterna, och felrapporteringen har ingen påverkan alls på antalet meddelade åtalsunderlåtelse totalt sett². Felaktigheterna har med hjälp av ÅM:s försorg kunnat åtgärdas och tabeller med korrigerade uppgifter kan beställas från Brå.

Från och med år 2004 erhåller RI-systemet på Rikspolisstyrelsen (RPS), som är det system som förmedlar information från domstolarna till Brå, uppgifter om domar och slutliga beslut från Domstolsverkets verksamhetssystem Vera. Detta system ersatte det tidigare MÅHS-systemet. Enligt tester som gjorts ska systemskiftet inte ha haft någon påverkan på statistiken över lagförda personer.

Den 1 april 2005 trädde en ny sexualbrottslagstiftning (6 kap. BrB) i kraft. Syftet med den nya lagstiftningen är dels att förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till sexuell integritet och självbestämmande, dels att på olika sätt lyfta fram och förstärka skyddet för barn och ungdomar som utsätts för sexuella kränkningar. Den nya lagstiftningen innebar väsentliga ändringar i flera bestämmelser, men också tillkomsten av helt nya bestämmelser. Därutöver innebar lagändringen bland annat att kravet på dubbel straffbarhet togs bort och att preskriptionstiden för vissa sexualbrott mot barn förlängdes.

Ändringen i lagstiftningen innebär att man inte utan vidare kan jämföra antalet lagförda för olika sexualbrott år 2005 och senare med tidigare år.

Uppgifter om meddelade åtalsunderlåtelse levereras sedan februari 2007 elektroniskt till Brå ifrån Åklagarmyndigheten (ÅM) nya ärendehanteringssystem Cåbra. Övergången till det nya systemet bedöms endast marginellt ha påverkat lagföringsstatistiken när det gäller åtalsunderlåtelse och strafförelägganden.

Från och med 2009 års statistik är fler tabeller än tidigare särredovisade vad gäller kvinnor och män. När det gäller tabeller som redovisar lagföringsbeslut fördelat mellan de olika tingsrätterna respektive åklagarkamrarna redovisas de

² För mer information se *Kriminalstatistik 2003*.

från och med 2009 års statistik uppdelat på antingen huvudbrott eller huvudpåföljd.

Över tid har även den organisatoriska och geografiska uppdelningen av landets län och kommuner samt domstolar och åklagarkammare förändrats. Domstolar och åklagarkammare har skapats, slagits ihop eller tagits bort. Län och kommuner har också förändrats över tid i form av att nya län skapats och gamla försvunnit, kommuner har bytt länsstillhörighet, tillkommit eller försvunnit. Detta påverkar den geografiska jämförbarheten över tid.

I de fall både dagsböter och penningbot har dömts ut för ett antal brott i samma dom och det utifrån domen inte går att skilja på vilken påföljd som hör till vilket brott har detta, från och med 2010 års lagföringsstatistik, lösts genom att penningboten kopplas slumpmässigt till ett av de brott i lagföringen som har penningbot i straffskalan. Förändringen kan ha viss påverkan på tabeller som redovisar bötespåföljd (framför allt tabellerna 500, 500B och 500C).

Inför 2010 års produktion har en korrigering gjorts av tabellerna 500, 500B och 500C. Tidigare har tabellerna inte redovisat bipåföljder i de fall både dagsböter och penningböter utdömts i samma lagföring. Från och med 2010 års statistik redovisas även bipåföljden i dessa fall. Bortfallet har under tidigare år varit marginellt varför ingen korrigering bakåt i tiden har gjorts.

Inför 2010 års produktion genomförde Brå en översyn av straffskalor i statistiksystemet. En del förändringar i straffskalor i statistiksystemet har gjorts men påverkan på huvudbrottsbestämningen antas vara marginell.

I samband med produktionen av 2010 års statistik togs ett antal nya tidsserietabeller fram.

I november 2011 införde åklagarmyndigheten en ny version av Cåbrasystemet. I samband med denna uppdatering infördes en ny redovisning av juridisk information (JIF). Eftersom förändringen skedde så pass sent på året har det endast haft en mycket marginell effekt på brottsredovisningen i statistiken för år 2011.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Jämförelser av lagföringsstatistiken är problematiskt i ett internationellt perspektiv. Statistiken påverkas av faktorer som rutiner för registrering, insamlings- och bearbetningsrutiner, lagstiftningens utformning, anmälningsbenägenhet liksom av polisens insatser, resurser och prioriteringar och arbetet vid åklagare och domstolar. En gemensam standard för internationella jämförelser av brott är dock under uppbyggnad på EU-nivå. Dock används den ännu inte i Lagföringsstatistiken.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Naturliga jämförelser när det gäller lagföringsstatistiken är att jämföra denna med den övriga kriminalstatistiken och Nationella trygghetsundersökningen (NTU). Dessa jämförelser är dock problematiska.

En problem är att brottstatistiken och lagföringsstatistikens huvudobjekt är olika. Statistiken över anmälda och uppklarade brott utgår från det **anmälda brottet** medan statistiken lagförda personer utgår från **lagföringsbeslutet**. För att göra en så rättvisande jämförelse som möjligt bör då istället statistiken över **lagförda brott** jämföras med statistiken över **brottsdeltaganden**. Det förekommer dock vissa skillnader i antalsräkningen mellan lagförda brott och

brottsdeltaganden.

Det går emellertid att få en uppfattning om hur många brott som leder till en lagföring utifrån statistiken över uppklarade brott. I denna statistik ges uppgifter om hur många anmälda brott som åklagaren beslutat att väcka åtal, utfärda strafföreläggande eller meddela åtalsunderlåtelse för. Uppgifterna om strafföreläggande i uppklaringsstatistiken skiljer sig dock något åt definitionsmässigt från dessa uppgifter i lagföringsstatistiken. I uppklaringsstatistiken redovisas beslut om att utfärda strafföreläggande, medan enbart utfärdade strafförelägganden som godkänts av den tilltalade redovisas i lagföringsstatistiken. När man använder uppklaringsstatistiken som ett mått på antalet brott som leder till ett så kallat lagföringsbeslut bör man även tänka på att samtliga beslut om att väcka åtal för brott inte leder till en fällande dom i tingsrätten.

Ytterligare en svårighet när det gäller möjligheten att jämföra brottsstatistiken och lagföringsstatistiken är - utöver att de redovisar olika objekt - att de två statistikområdena skiljer sig åt vad gäller brottsredovisningens avgränsning och detaljeringsgrad. Lagföringsstatistiken täcker samtliga kriminaliserade handlingar medan brottstatistiken endast täcker ett urval av dessa handlingar. Brottsstatistiken omfattar brott mot brottsbalken, brott mot trafikbrottslagen och narkotikastrafflagen samt brott mot specialstraffrättsliga författningar för vilka fängelse ingår i straffskalan. I brottsstatistiken ingår exempelvis inte förseelser mot olika vägtrafikförfattningar, som enbart har böter i straffskalan. Det förekommer även vissa skillnader i brottsredovisningens detaljeringsgrad mellan de två statistikområdena. I båda statistikområdena bygger redovisningen av brott på lagarnas disposition, men i brottstatistiken ges en mer detaljerad indelning av vissa brott jämfört med brottets juridiska klassificering. Till exempel indelas misshandelsbrottet i brottsstatistiken efter offrets kön och ålder och om misshandeln skett inom- eller utomhus. I lagföringsstatistiken redovisas samtliga misshandelsbrott enligt de juridiska kategorierna misshandel och grov misshandel. Det går således inte att i lagföringsstatistiken se hur många personer som lagförts för till exempel barnmisshandel.

Möjligheten att följa rättsväsendets hantering av ett anmält brott påverkas även av att man i de olika statistikområdena definierar en person på olika sätt. Misstänkta personer, lagförda personer och personer som verkställer en påföljd inom kriminalvården utgår från skilda definitioner, vilket gör det svårt att jämföra de olika populationerna med varandra.

I statistiken över misstänkta personer nettoredovisas till exempel en misstänkt person per brottstyp. Det innebär att om en och samma person misstänks för att ha begått flera brott av samma typ så räknas personen endast en gång i statistiken för denna brottstyp (rad i statistiktabel). I lagföringsstatistiken redovisas i stället lagförda personer efter hur många enskilda personer som lagförts.

I kriminalvårdsstatistiken redovisas de personer som verkställer en påföljd inom kriminalvården, vilket skiljer sig från de lagförda personerna. Detta beror på att lagföringsstatistiken redovisar de personer som fällts för brott i tingsrätten, utan hänsyn till om domen ändrats i högre instans. Lagföringsstatistiken omfattar således även de personer som frikänts för brott i högre instans, vilka följaktligen inte ingår i kriminalvårdsstatistiken. Lagföringsstatistiken redovisar dock inte de personer som frikänts för brott i tingsrätten. Vissa personer som frikänts i tingsrätten kommer dock att fällas för brott i högre instans. De kommer då att ingå i kriminalvårdsstatistiken men inte i lagföringsstatistiken.

De skilda definitionerna av en person innebär att det inte är möjligt att utläsa hur många misstänkta personer som lagförs för brott och därefter verkställer en påföljd inom kriminalvården. Tolkningen försvåras även ytterligare av andra

omständigheter som till exempel handläggningstider.

För varje händelse i rättskedjan som redovisas i kriminalstatistiken sammanställs statistik för ett kalenderår. På grund av handläggningstider kommer dock beslut på vissa brott att ske ett senare år än anmälningåret. I praktiken ger statistiken således ett årligt tvärsnitt för respektive händelse. Detta faktum har mindre betydelse när man vill belysa flödet från anmälan till uppklarat brott för större brottskategorier. Däremot kan det ha betydelse för tolkningen av vissa speciella mindre brottstyper, till exempel sexualbrott, för vilka brottsutredningen kan ta längre tid. På samma sätt kan ett beslut om lagföring under ett visst år komma att verkställas inom kriminalvården först ett följande år. Detta gäller i synnerhet om lagföringen sker i slutet av ett kalenderår eller om lagföringen i domstol överklagas till högre instans.

En annan svårighet med att följa ett brott genom rättskedjan är att brottet kan omrubriceras under rättsprocessen. En händelse, som vid anmälningstillfället klassificerats som försök till mord, kan till exempel efter avslutad utredning rubriceras som grov misshandel på stämningsansökan. I detta fall kommer brottet först att räknas som mord i anmälningssstatistiken och sedan som misshandel i statistiken över upklarade brott. Om åtalet leder till fällande dom kommer brottet därefter att räknas som grov misshandel i lagföringsstatistiken. Såväl brottrubricering som utdömd påföljd i lagföringsstatistiken kan vidare till följd av överklagande i högre instans komma att ändras. Då lagföringsstatistiken enbart bygger på fällande domar i tingsrätten och inte tar hänsyn till ändringar i högre rättsinstans kan dessa uppgifter därför skilja sig åt mellan lagföringsstatistiken och kriminalvårdsstatistiken.

Ett annat sätt att belysa brottsligheten är genom så kallade offerundersökningar, där Brås Nationella trygghetsundersökning (NTU) är den största. I offerundersökningar tillfrågas ett urval av människor om de varit utsatta för brott.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Statistiken publiceras årligen i årsboken *Kriminalstatistik*, i *Statistisk årsbok* samt som tabeller på Brå:s webbplats.

Enstaka tabeller över personer lagförda för brott och årsboken *Kriminalstatistik* kan kostnadsfritt laddas ned på Brå:s webbplats eller beställas från Brå.

5.2 Presentation

Årsboken *Kriminalstatistik* innehåller en kortare beskrivning av utvecklingen av lagföringsbesluten med avseende på brottstyper, påföljder, kön, ålder m.m. Publikationen innehåller också en kvalitetsdeklaration och ett 90-tal tabeller. Drygt 30 tabeller rör statistik över personer lagförda för brott. Boken omfattar cirka 300 sidor

På Brå:s webbplats presenteras tabellerna efter ett urval av brottstyper, påföljder m.m. Fullständiga tabeller kan enkelt laddas ned till den egna datorn som Excel-filer. Sökning görs under rubriken Lagföringsstatistik. Kommentarer till utvecklingen samt förklaringar och anvisningar till hur resultaten skall tolkas redovisas också.

5.3 Dokumentation

Dokumentationen avseende lagförda personer utgörs dels av dokumentation av statistiken i form av denna produktbeskrivning dels dokumentation av mikrodata och dels dokumentation över arbetsprocesserna för granskning och produktion.

5.4 Tillgång till primärmaterial

Statistik presenterad på annat sätt och efter andra av de variabler som lagras i databasen kan specialbeställas. En särskild blankett för specialbeställningar går att ladda ned här:

<http://www.bra.se/bra/brott--statistik/statistik/specialbestallningar.html>

Kostnaden uppgår till cirka 785 kr (exkl. moms) per arbetstimme för framställningen. Vissa uppgifter är dock sekretesskyddade, varför begäran om datauttag endast kan tillgodoses om den obligatoriska sekretessprövningen medger att uttag kan godkännas.

5.5 Upplysningstjänster

För allmän upplysning om kriminalstatistiken:

Brå, Statistikenheten
Box 1386, 111 93 Stockholm,
tfn 08-401 87 00, fax 08-401 87 35, e-post statistik@bra.se

För beställning/hämtning av statistiktabeller:

Brå:s statistikenhet: tfn 08-401 87 00 eller e-post statistik@bra.se
Brå:s webbplats: www.bra.se

För frågor om lagföringsstatistikens innehåll och uppbyggnad, framställning av specialstatistik över lagförda personer eller uttag ur registret över lagförda personer:

Charlotta Lindström, tfn 08-401 87 66, e-post: charlotta.lindstrom@bra.se

För frågor om publikationer och Brå:s verksamhet:

Brå, Informationsenheten
Box 1386, 111 93 Stockholm,
tfn 08-401 87 00, fax 08-411 90 75, e-post info@bra.se